

מרוקו וסודאן. מאז החתימה על ההסכמים גבר באופן טבעי עניינו של הציבור הישראלי במדינות המפרץ הערביות, השונות ברבים מהמאפיינים שלהן מיתר המרחב הערבי. ספרו של רבי נועד בדיוק לכך – להשביע את יצר הסקרנות של הקוראים הישראלים ולמלא פערים בידע באשר למדינה ייחודית כמו איחוד האמירויות.

מוחמד בן-זאיד אל-נהיאן, יורש העצר עד 2022 וכיום נשיא איחוד האמירויות, הפתיע רבים כאשר הצהיר באוגוסט 2020 על כוונתו לכונן יחסים דיפלומטיים עם ישראל, והקדים בכך מנהיגים ערבים אחרים שנמנעו מכך יותר מרבע מאה. זה אינו התחום היחידי שבו מובילה איחוד האמירויות. למרות היותה מדינה צעירה באופן יחסי – היא קיבלה את עצמאותה ב-1971 עת סיימו הבריטים את אחיזתם במפרץ – היא רשמה מאז הישגים יוצאי דופן לא רק ביחס למדינות ערב אלא גם כמובילה עולמית באנרגיה ירוקה, גרעין אזרחי, תעשייה ביטחונית, טכנולוגיות סייבר וחלל. זהו גם המקרה היחידי של פדרציה משגשגת בעולם הערבי; המדינה מאגדת שבע אמירות המונהגות כל אחת בידי שליט אחר, אך נותרות כפופות לסדר הפדרטיבי (אבו דאבי, דובאי, שארג'ה, עג'מאן, אום אל-קיוין, פוג'יירה וראס אל-ח'ימה). היחס בין אוכלוסייתה של איחוד האמירויות (כמיליון וחצי הם אזרחים) לבין עתודות הנפט שבאדמתה (כ-100 מיליארד חביות נפט מוכחות) הופך אותה לאחת המדינות העשירות בעולם במונחי תל"ג לנפש. עושר זה, נוסף על אמביציה מנהיגותית, סייע לאיחוד האמירויות לבסס עצמה ככוח מוביל. בעקבות 'האביב הערבי', איחוד האמירויות, שגילתה בעבר ריסון ואיפוק בניהול יחסי החוץ שלה ועמדה בצילה של שכנתה ערב הסעודית, חותרת לנסות למלא תפקיד של שחקנית מרכזית במספר זירות באזור. צבאה הקטן, המיומן והמצויד ביותר מבין צבאות ערב היה מעורב בקונפליקטים בתימן, סודאן, לוב, אפגניסטן, וכן במערכה נגד המדינה האסלאמית. היעד של הממשלה באבו דאבי היה ונותר השפעה על עיצוב הסדר האזורי באמצעות הקמת בסיסי צבא, נמלים, תמיכה כספית, תמיכה בשלוחים וביסוס בריתות, גם אם רופפות. אחד הכלים העיקריים שברשותה הוא מעורבות דיפלומטית. הסכמי אברהם והדטנט ביחסיה של איחוד האמירויות עם איראן וטורקיה בשנים האחרונות מוכיחים עד כמה פרגמטיות וראייה מפוכחת הן המובילות את מנהיגותה.

הקוראים הישראלים המתעניינים בהיסטוריה ובהווה התרבותית של איחוד האמירויות יקבלו את מבוקשם ואף יותר בספרו של רבי. הספר מעמיק בהיסטוריה האמירתית וצולל למקורות השבטיים שהיוו בסיס להקמת המדינה המודרנית והמשגשגת שהיא כיום.

חזון האמירויות ככוח מניע בעולם הערבי

יואל גוז'נסקי

המכון למחקרי ביטחון לאומי – אוניברסיטת תל אביב

שם הספר: **איחוד האמירויות הערביות: סיפורה הייחודי של פדרציה ערבית**

מאת: עוזי רבי

הוצאה: רסלינג

שנה: 2025

מספר עמודים: 319

שמחתי להתבשר על צאת ספרו של פרופ' עוזי רבי על אודות איחוד האמירויות הערביות (להלן: איחוד האמירויות). את עוזי רבי אני מוקיר כחוקר מוביל של המדינות בחצי האי ערב וככותב ופרשן מוביל בתחום. הספר יוצא בעיתוי מצוין, עת אנו מציינים חמש שנים לחתימה על הסכמי אברהם (ספטמבר 2020) עם איחוד האמירויות, שאליה הצטרפה בחרין ומאוחר יותר גם

רבי עוסק ביסודיות האופיינית לו בשאלות המעסיקות את מדינות המפרץ מאז היווסדן, ובעיקר אופן השימוש הנכון ברווחי הנפט העצומים כדי לשמר לגיטימציה מבית, ככלי אסטרטגי במדיניות החוץ וכאמצעי להגביר את התמיכה החיצונית בהן, בריטית בעבר ואמריקאית כיום.

וצבאית במזרח התיכון, וכזו שגם מתווה דרך לאחרות. לאורך השנים היא הקדימה את שכנתה הגדולה ממערב, ערב הסעודית, בנושאים רבים וכן בתמרונים המדיניים שהיא עורכת. התקווה כי היא ריאה אכן תלך בעקבות אבו דאבי ותקשור קשרים דיפלומטיים מלאים עם ישראל.

הבנת הכיוון המדיני שבו צועדת איחוד האמירויות חשובה לישראל בשל היותה מדינת מפתח מבחינה מדינית, כלכלית וצבאית במזרח התיכון, וכזו שגם מתווה דרך לאחרות.

אסון ה-7 באוקטובר 2023 היה קריאת השכמה לישראל בנוגע לאי־הבנת המרחב הסובב אותה. אחת הסיבות לכך היא שבישראל נוטים לרוב לנתח מנקודת מבט אסטרטגית ריאלי־פוליטית תוך החמצת הממד התרבותי של מדינות וארגונים באזור, גם אם כעת פני חלקם לשלום. חשיבות המחקר שרבי הניח בפני הקוראים הישראלים רבה, והוא בולט גם בשל היצע מועט יחסית של מחקר בנושא מדינות המפרץ בעברית ומאת חוקרים ישראלים. על אף חשיבותה של זירת המפרץ והמאפיינים הייחודיים לה, בוודאי ביחס ליתר המרחב הערבי, חוקרים ישראלים מעטים עוסקים בתחום חקר מדינות המפרץ הערביות – תחום שפורץ הדרך בו בארץ היה פרופ' יוסי קוסטינר, שעוזי רבי ואנוכי זכינו להיות תלמידיו ועמיתיו. זירת המפרץ היא כיום המרכזית בניהול סדר היום הערבי, היא היציבה ביותר, העשירה ביותר, ובידי מדינות אלו מנופי השפעה לא רק מול שכנותיהן הערביות העניות יותר אלא גם בזירה העולמית, ואל מול המעצמות המובילות.

זירת המפרץ היא כיום המרכזית בניהול סדר היום הערבי, היא היציבה ביותר, העשירה ביותר, ובידי מדינות אלו מנופי השפעה לא רק מול שכנותיהן הערביות העניות יותר אלא גם בזירה העולמית, ואל מול המעצמות המובילות.

איחוד האמירויות ציננה את יחסיה עם ישראל בעקבות המלחמה המתנהלת בעזה ובשל הסנטימנט השלילי כלפי ישראל בדעת הקהל המפרצית בפרט והערבית בכלל, אך גם בשל מדיניותה של ממשלת ישראל ביהודה ושומרון, ובייחוד הצהרות הסיפוח מכוונוה. ואולם היא שמרה, נכון למועד כתיבת שורות אלו, על מסגרת היחסים עם ישראל – הישג לא מבוטל כשלעצמו. יתרה מכך, חלק מהנזק שנגרם ליחסים בין ישראל לאיחוד האמירויות הפיכים ותלויים גם במועד ובאופן סיום המלחמה בעזה.

רבי עוסק ביסודיות האופיינית לו בשאלות המעסיקות את מדינות המפרץ מאז היווסדן, ובעיקר אופן השימוש הנכון ברווחי הנפט העצומים כדי לשמר לגיטימציה מבית, ככלי אסטרטגי במדיניות החוץ וכאמצעי להגביר את התמיכה החיצונית בהן, בריטית בעבר ואמריקאית כיום. מדינות המפרץ ובהן גם איחוד האמירויות עשו זאת בהצלחה יתרה עד עתה גם בצל המהפכה האסלאמית, מלחמת איראן–עיראק, מלחמת המפרץ (כיבוש כווית), טלטלת האביב הערבי והמתחים המאפיינים כעת את מרחב המפרץ ביחסים ביניהן לבין עצמן ועם איראן.

איחוד האמירויות היא מדינה ייחודית גם בנוף המפרצי, למרות הנטייה, גם של חוקרים, לכרוך יחדיו את כל שש המונרכיות הערביות במפרץ בניתוחים ובפרשנויות. למרות שרוב המשותף ביניהן – כולן מונרכיות אבסולוטיות, ערביות־סוניות, פרו־מערביות המפיקות נפט – הן אינן מקשה אחת, וכל אחת מהן בחרה נתיב ייחודי לצעוד בו, כזה שתלוי בין השאר במשאבי הטבע העומדים לרשותה, בשטחה, בהרכב הדמוגרפי שלה וביכולת ההתגוננות שלה מפני איומים פנימיים וחיצוניים.

עוזי רבי ידוע כמי שמטיב לספר סיפור, וגם הפעם הקוראים יתקשו להניח מידם את הספר ויזכו באמצעותו לעושר של מידע על תולדות איחוד האמירויות. ואכן נקודת החוזק העיקרית של הספר היא העומק ההיסטורי והתרבותי שהוא מניח בפני הקוראים. בפרק הראשון והשני דן רבי במקורות השבטיים של החברה האמירויתית בת־ימינו ובתחילת דרכה של הפדרציה שהוקמה מייד עם הפינוי הבריטי "ממזרח לסואץ". הפרק השלישי והרביעי עוסקים בעיצוב דמותה של הפדרציה הצעירה על רקע הטלטלות במפרץ, בראשן המהפכה האסלאמית ומלחמת איראן–עיראק ועד מתקפת ה־11 בספטמבר. מצאתי כי הפרק החמישי והשישי הם המעניינים ביותר, משום שהם עוסקים בהבנת הרקע להסכמי אברהם ולאסטרטגיה של איחוד האמירויות במזרח התיכון בימינו. הספר היסטורי ברובו, ובשל כך יימצא מתאים לקוראים המעוניינים להעמיק את ידיעתם בעיקר ביסודות השבטיים של החברות בחצי האי ערב – הבסיס למדינה המפרצית המודרנית – כפי שרבי קובע: "עיסוקנו אפוא במורכבויות ובדפוסים הייחודיים המאפיינים תהליך של הקמת מדינות בחבלי ארץ שבהם מעמד של שבטים היה עתיר השפעה" (עמ' 13).

ואולם הבנת המאפיינים הייחודיים של איחוד האמירויות וניתוח אופן התנהלותה מול אתגרי השעה חשובים לא פחות, ואולי יותר. יתרה מכך, הבנת הכיוון המדיני שבו צועדת איחוד האמירויות חשובה לישראל בשל היותה מדינת מפתח מבחינה מדינית, כלכלית

הממד הפומבי ביחסים בין ישראל לאיחוד האמירויות, קרי תהליך הנורמליזציה, ימשיך להיות רגיש להתפתחויות בסכסוך הישראלי-פלסטיני ואף הישראלי-איראני, ויהיה מושפע מדעת הקהל הערבית. לעומת זאת, המסלול החשאי-הביטחוני של היחסים בין המדינות מבוסס בעיקרו על אינטרסים אסטרטגיים ארוכי טווח של איחוד האמירויות וישראל, ולכן הוא עמיד יותר. עבור ישראל, המפרץ הערבי ככלל הוא מקור להזדמנויות אסטרטגיות – שיתופי פעולה ביטחוניים,

טכנולוגיים, ונוכחות כלכלית בזירה מתעוררת – אך גם מקור לאתגרים. הבנת האינטרסים השונים של כל מדינה ומדינה במפרץ והיכולת להתאים את המדיניות הישראלית לשינויים המהירים במרחב זה הן תנאי הכרחי לשימור ולחיזוק הקשרים.

ד"ר יואל גוז'נסקי הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ועמית שותף ב-Middle East Institute (MEI).
yoelg@inss.org.il